

STANISŁAW Araszczyk

PBN-ID: 3940147

ORCID:0000-0002-9168-7551

**Posługa katechisty we wspólnocie parafialnej.
Perspektywa liturgiczna**

**The Ministry of Catechist in the Parish Community.
A Liturgical Perspective**

Abstract:

In his motu proprio *Antiquum ministerium*, published on 10 May 2021, Pope Francis instituted the ministry of catechist. The papal document states that the ministry of catechist can be carried out by both men and women. The task of catechists is to work together with priests. As part of their ministry, catechists can lead a community prayer, in particular the Sunday liturgy in the absence of a priest or deacon, minister to the sick, lead funeral rites, coordinate pastoral initiatives in the parish and help the poor. In the liturgical perspective, the ministry of catechist is related to various forms of preaching the Word of God. One of them is the “first preaching”: the kerygmatic or missionary preaching addressed mostly to the people who have not heard about the Good News of Jesus Christ or to the baptised who over time lost their bond with the Church. Catechists are also tasked with the mystagogic preaching, which prepares others for receiving sacraments, especially for Christian initiation. Finally, the tasks of catechists include the didascalical or catechetical preaching or the ongoing formation of those who have believed and want to grow in their faith.

Keywords: Catechist, Ministries in Liturgy, Pastoral Conversion of the Parish.

Streszczenie:

Papież Franciszek w ogłoszonym 10 maja 2021 r. *motu proprio* „*Antiquum ministerium*” wprowadził posługę katechisty. Papieski dokument mówi, że posługa katechisty przeznaczona jest zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet, a zadaniem katechistów ma być współpraca z kapłanami. Wykonując posługę, katechista może przewodniczyć modlitwie wspólnotowej, a w szczególności „niedzielnej liturgii pod nieobecność kapłana czy diakona”, posługiwać chorym, przewodniczyć obrzędom pogrzebowym, koordynować inicjatywy duszpasterskie w parafii, pomagać ubogim. W perspektywie liturgicznej posługa katechisty związana jest z różnymi formami przepowiadania słowa Bożego. Należy do nich „pierwsze głoszenie”, czyli głoszenie kerygmatyczne, albo misyjne, skierowane głównie do osób, które nie słyssały Dobrej Nowiny Jezusa Chrystusa bądź też do ochrzczonych, którzy z czasem stracili więź z Kościołem. Zadaniem katechistów jest też przepowiadanie mistagogiczne, przygotowujące do przyjęcia sakramentów, zwłaszcza inicjacji chrześcijańskiej. I wreszcie do zadań katechistów należy przepowiadanie didaskaliczne, katechetyczne albo też formacja stała tych, którzy uwierzyli i pragną wzrostu w wierze.

Słowa kluczowe: katechista, posługi w liturgii, nawrócenie duszpasterskie parafii.

Papież Franciszek w ogłoszonym 10 maja 2021 r. *motu proprio* „*Antiquum ministerium*”¹ ustanowił nową posługę w Kościele katolickim – katechisty. Ustanawiając posługę katechisty, papież przypomniał, że w historię ewangelizacji prowadzonej przez Kościół od pierwszych wieków chrześcijaństwa włączone są także osoby świeckie. Nawiązując do genezy posługi katechisty w historycznych i kulturowych uwarunkowaniach życia Kościoła, papież uzasadnia wprowadzenie posługi katechisty do współczesnej praktyki duszpasterskiej Kościoła. Warto wiedzieć, że posługa ta była w praktyce starożytnego Kościoła skuteczną formą ewangelizacji. Później została przypomniana w związku z prowadzonymi misjami, a ostatnio w nauczaniu Soboru Watykańskiego II.

Posługi, które są wprowadzane w Kościele, to szansa na zaangażowanie osób świeckich w życie wspólnot parafialnych. Świeccy, którzy chcą zaangażować się w życie wspólnoty parafialnej, mogą zrobić to na wiele sposobów. Jednym z ważnych znaków wzięcia współodpowiedzialności za tę wspólnotę jest przyjęcie posługi. Papież Franciszek wskazał na trzy posługi, które osoby świeckie, mężczyźni

¹ Franciszek. 2021. List apostolski *Antiquum Ministerium* (10.05.2021). https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.pdf.

i kobiety, mogą pełnić we wspólnocie parafialnej: katechisty, lektora i akolity. Po-
dział ten, choć pojawia się w dokumentach Kościoła po Soborze Watykańskim II,
jest w jakimś sensie powrotem do korzeni chrześcijaństwa. Dlatego też rodzi się
pytanie: W jaki sposób posługa katechisty może być realizowana we wspólnotach
parafialnych w Kościele w Polsce? Główną tezą jest stwierdzenie: posługa kate-
chisty jest integralną częścią prowadzonej we wspólnocie parafialnej ewangeli-
zacji. Należy mieć świadomość, że wobec sytuacji kryzysu powołań kapłańskich,
katechiści mogą wziąć odpowiedzialność za wiele obszarów życia parafialnego,
a szczególnie za przygotowanie do przyjęcia sakramentów świętych i liturgiczną
formację we wspólnocie parafialnej.

1. Przyszłość parafii jako wspólnoty osób wierzących

Parafia jako wspólnota osób wierzących realizuje swoją misję w określonym
kontekście kulturowym, społecznym i cywilizacyjnym. Dlatego też refleksja do-
tyczająca funkcjonowania parafii nie może być prowadzona w oderwaniu od analizy
tego dynamicznie zmieniającego się kontekstu. Próbę analizy sytuacji, w jakiej
znajduje się obecnie wspólnota parafialna, podejmują różne ośrodki teologiczne
w Polsce. Refleksję nad parafią jutra podjął także zorganizowany w Licheniu
w dniach od 19 do 21 września 2023 r. II Kongres Teologii Praktycznej. W kon-
gresie wzięło udział ponad 100 osób z całej Polski – głównie duchownych repre-
zentujących parafie, kurie, uczelnie, szkoły, ośrodki duszpasterskie, ale także gro-
no zaangażowanych świeckich. Przez dwa dni słuchano referatów, dyskutowano,
wymieniano swoje duszpasterskie doświadczenia. Uczestnicy tego kongresu mieli
okazję zastanowić się nad wdrożeniem pojęcia „parafii szukającej”, czyli nieustan-
nie ewangelizującej i świadomej swojej misji. W dyskusji nad przyszłością parafii
jako wspólnoty osób wierzących podkreślano, że musi ona mieć kontakt z realnym
życiem ludzi. Duszpasterstwo musi uwzględniać złożoność ludzkich problemów
i dylematów, przed jakimi stoją wierzący, a nie projektować nierealne, idealistycz-
ne scenariusze².

Ks. prof. T. Wielebski – organizator kongresu, prezes Polskiego Stowarzy-
szenia Pastoralistów – podkreślał, że nie będzie żadnej odnowy, nie zbuduje się
żadnej wspólnoty, jeżeli najpierw nie zwrócimy się do Pana Boga, jeśli nie skupi-
my się wokół Chrystusa obecnego w Eucharystii, bo On jest Źródłem budowania

² Por. Łukasz Filipiuk. 2023. „Sprawozdanie z II Kongresu Teologii Praktycznej «Parafia jutra» (Licheń Sanktuarium Matki Bożej Licheńskiej Bolesnej Królowej Polski, 18–21 września 2023 roku)”. *Symposium* 45 (2): 159–166.

każdej wspólnoty i każdej komunii³. W czasie kongresowych dyskusji zauważono, że tradycyjna koncepcja parafii i duszpasterstwa parafialnego oparta na duszpasterstwie kultycznym nie jest już w stanie adekwatnie odpowiedzieć na potrzeby religijne współczesnych ludzi. Sytuacja ta rodzi potrzebę odnowy tradycyjnych form duszpasterstwa parafialnego⁴. Wydaje się, że w tych nowych formach duszpasterstwa parafialnego zostanie wykorzystana posługa katechisty. Chociaż jego posługa nie jest związana w bezpośredni sposób z przewodniczeniem celebracji liturgii, to jednak katechiści mogą czynnie w niej uczestniczyć, wypełniając liturgiczne funkcje. W świetle dokumentów odnowy soborowej katechiści zdobyli dla swej posługi teologiczne uzasadnienie istnienia i stali się ważnym elementem w dziele ewangelizacji. Jest to posługa stała, którą przyjmuje się tylko raz, choć długość i sposób jej sprawowania powinna być regulowana według wymogów duszpasterskich.

Ks. P. Kulbacki zaznaczył, ukazując przyszłość parafii jako wspólnoty osób wierzących, że już od jakiegoś czasu podejmowano wysiłek przezwyciężenia koncepcji parafii jako jednostki organizacyjnej Kościoła, co doprowadziło do modelu jednoosobowego podmiotu kierującego parafią – proboszcza. Model ten sprawdzał się w społecznościach niezbyt wielkich, umożliwiających osobiste kontakty. Odkrywanie Kościoła jako misterium zbawienia, dokonywanego w ludzie Bożym Nowego Testamentu, pozwala na rozwój koncepcji parafii opartej na eklezjologii wspólnoty skupionej wokół Eucharystii i podejmującej misję ewangelizacyjną – wspólnoty (*koinonia*), budowanej na fundamencie posługi słowa i świadectwa (*martyria*), liturgii (*leiturgia*) oraz posługi miłości (*diakonia*)⁵. Zdaniem ks. P. Kulbackiego przyszłość parafii jako wspólnoty osób wierzących oznacza konieczność formułowania wieloletniej strategii rozwoju parafii już nie opartej, tak jak do niedawna, na zaangażowaniu w budowanie świątyni, rocznicowych obchodach czy autorskim projekcie duszpasterza realizowany doraźnie, ale długofalowej strategii formacyjnej ewangelizacyjno-katechumenalnej. Przyszłość parafii oparta będzie na zachowaniu charakteru

³ Por. <https://synod.org.pl/parafia-jutra-ii-kongres-teologii-praktycznej-relacja/>.

⁴ O odnowie tradycyjnych form duszpasterstwa parafialnego wcześniej mówili m.in. Andrzej Żądło. 2002. Współczesne propozycje odnowy parafii. W *Teologia pastoralna*. T. 2. Red. Ryszard Kamiński, 94–108. Lublin: Wydawnictwo Atla 2; Andrzej Żądło. 1999. *Parafia w trzecim tysiącleciu*. Kielce: Wydawnictwo Notus, 93–99; Andrzej Żądło. 1994. *Jaka parafia na nasze czasy*. Kielce: Wydawnictwo Jedność; Mieczysław Polak. 2007. *Parafia dzisiaj. Podstawy i kierunki duszpasterskiej odnowy*. Poznań: Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 34–58; Bogdan Biela. 2014. *Pastoralne nawrócenie w teorii i praktyce parafialnej*. Katowice: Wydawnictwo Emmanuel, 61–106.

⁵ Piotr Kulbacki. 2020. „Parafia według eklezjologii Vaticanum II”. *Łódzkie Studia Teologiczne* 29 (2): 27–44.

parafii stanowiącej „sąsiedztwo” (*paroikia*) z własnym proboszczem i jego osobistymi charyzmatami⁶.

Tworzenie duszpasterskich planów w parafii wymaga, używając papieskiego określenia, „duszpasterskiego nawrócenia” Pierwszym warunkiem jest samo dostrzeżenie konieczności wieloletniego i organicznego planowania duszpasterstwa w parafii. Wiąże się to z odkryciem zasad prakseologii. Nowa sytuacja wspólnoty parafialnej, związana z widocznym już w Polsce brakiem kapłanów, powinna zmobilizować duszpasterzy do zaplanowania przyszłości funkcjonowania parafii jako wspólnoty ludzi wierzących. Dlatego konieczne jest głębokie przemyślenie Bożego planu zbawienia. Tu pomocne stają się koncepcje, które przedstawił papież Franciszek w wydanych dokumentach⁷. Uświadomienie sobie konieczności wspólnotowego namysłu nad znakami czasu przed podjęciem działań duszpasterskich oraz powiązanie tych działań z praktyką duchowego rozeznania wydaje się być podstawą do budowania strategii odnowy parafii w Polsce. Wszystkim, zarówno świeckim, jak i duchownym, potrzebne jest nawrócenie pastoralne, do którego wzywa papież Franciszek. Już w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*⁸ papież Franciszek wskazał na trzy ważne działania zmierzające do odnowy wspólnoty parafialnej. Są nimi: nawrócenie pastoralne, horyzont synodalny i fundamentalna opcja na rzecz ubogich. Jest to o tyle ważne, że papież Franciszek nazywa adhortację *Evangelii gaudium* (dalej: EG) swoim tekstem programowym. Stąd wydaje się, że jest to dokument, który pozwala w dużej mierze zrozumieć aktualny pontyfikat. W dokumencie tym papież Franciszek wskazuje, że w dzisiejszych czasach „parafia nie jest strukturą przestarzałą”, ale jest „formą obecności Kościoła na danym terytorium, środowiskiem słuchania Słowa, wzrostu życia chrześcijańskiego, dialogu, przepowiadania, ofiarnej miłości, adoracji i celebracji” (EG 28).

Przyszłość parafii jako wspólnoty osób wierzących widoczna jest w wielu propozycjach związanych z troską o miejsce Kościoła we współczesnym świecie. Jedną z propozycji podaje światowa Grupa Animacji Wspólnotowej wyrastająca z Ruchu dla Lepszego Świata. Istnieje ona i działa także w Polsce od ponad trzydziestu lat. Ma wypróbowaną w różnych krajach strategię odnowy, która została wypracowana przez duchownych i świeckich pragnących realizować soborową wizję odnowy parafii⁹. Projekt „Nowa Wspólnota” opracowany

⁶ Kulbacki. 2020. „Parafia według eklezjologii Vaticanum II”, 40.

⁷ Por. Dariusz Gardocki. 2019. „Misja Kościoła – niezwykła zwykłość nauczania papieża Franciszka”. *Poznańskie Studia Teologiczne* 34: 107–129.

⁸ Franciszek. 2013. *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium*. Wrocław: TUM.

⁹ Mieczysław Nowak, Mirosław Grendus. 2023. *Parafia w ciągłej odnowie. Kto, dlaczego i jak powinien ją prowadzić?*. Warszawa: Rubicon Jarosław Zych.

przez ks. S. Szczepańca, ks. M. Ostrowskiego i ks. B. Bielę wyrósł w środowisku Ruchu Światło-Życie, na bazie przemyśleń ks. Franciszka Blachnickiego¹⁰. W projekcie „Nowa Wspólnota” używane są pojęcia: „wspólnoty pierwotne”, „wspólnoty służebne”, „parafia – wspólnota wspólnot”. Według autorów tego projektu kluczem do odnowy wspólnoty parafialnej jest świadomość i akceptacja wspólnotowego modelu parafii przez tych, którzy za jej rozwój są szczególnie odpowiedzialni. Jeśli proboszcz nie będzie miał krytycznego spojrzenia na braki i niedomagania tradycyjnego modelu życia chrześcijańskiego i parafialnego, to nie podejmie inicjatywy w przeprowadzeniu nieodzownych reform zapoczątkowujących systematyczną i długofalową pracę nad odnową parafii. Jedno z podstawowych zadań pasterzy zawiera się w szeroko pojętej promocji „Kościoła budującego wspólnotę” na rzecz „Kościoła celebrującego”¹¹. Wiąże się z tym postulat realizacji duszpasterstwa ewangelizacyjno-katechumenalnego. W tej formie duszpasterstwa swoją posługę może pełnić katechista. Zadanie to jest ściśle związane z formacją ludzi świeckich, którzy po odpowiednim przygotowaniu mogą włączyć się w misję Kościoła oraz pełnić najrozmaitsze posługi we wspólnocie parafialnej. Przyszłość parafii jako wspólnoty osób wierzących wymaga zatem nowego modelu duszpasterstwa. Wydaje się, że najlepszym modelem jest realizowanie modelu duszpasterstwa ewangelizacyjno-katechumenalnego, otwartego i poszukującego nowych, bardziej adekwatnych do obecnych czasów sposobów ewangelizacyjnego działania Kościoła oraz przebudowanie całej działalności duszpasterskiej w ten sposób, aby służyła formowaniu wspólnot życia chrześcijańskiego w ramach wspólnoty parafialnej.

Pewną propozycją dla tego modelu może być ustanowienie posługi katechisty. Papież Franciszek w *Antiquum ministerium* (dalej: AMin) napisał, że katechista ustanawiany jest do posługi przekazywania wiary. Cel tej posługi papież określił w następujących słowach: „Katechista jest bowiem powołany przede wszystkim po to, by wyrazić swoje kompetencje w posłudze duszpasterskiej przekazywania wiary, która rozwija się na różnych swych etapach: od pierwszego głoszenia, które wprowadza w kerygmat, przez nauczanie, które czyni świadomymi nowego życia w Chrystusie i przygotowuje w szczególności do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, aż po formację stałą, która pozwala każdemu ochrzczoneму być zawsze gotowym «do obrony wobec każdego, kto domaga się od was uza-

¹⁰ Por. Bogdan Biela. 2003. „Czynić Kościół domem” – ku holistycznej wizji urzeczywistniania wspólnoty parafialnej”. W *Teologia w służbie społeczności górnośląskiej*. Red. Magdalena Kubista-Wróbel, 13–27. Katowice: Wydawnictwo św. Jacka.

¹¹ Bogdan Biela. 2008. „Odnowa wspólnoty parafialnej w programowaniu duszpasterskim”. *Teologia Praktyczna* 9: 105.

sadnienia tej nadziei» (1 P 3,15). Katechista jest zarazem świadkiem wiary, mistrzem i mistagogiem, towarzyszem i pedagogiem, który naucza w imieniu Kościoła. To tożsamość, która tylko poprzez modlitwę, studium oraz bezpośredni udział w życiu wspólnoty może rozwinąć się w odpowiedni sposób i z odpowiedzialnością” (AMin 6).

Zgodnie ze wskazaniami zawartymi w liście *Antiquum ministerium* Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów opublikowała ryt ustanowienia posługi katechisty (*De institutione catechistarum*), a jej prefekt, kard. Arthur Roche, dołączył do niego list skierowany do przewodniczących konferencji episkopatów w sprawie rytu udzielania posługi katechisty¹². Według tych wskazań zadaniem katechistów ma być współpraca z kapłanami, którzy są ustanowieni, aby doprowadzić powierzonych sobie wiernych do zbawienia. Przyszłość parafii jako wspólnoty osób wierzących wymaga zatem przygotowania osób świeckich, które wspierałyby prezbiterów w ich posłudze duszpasterskiej. Takimi osobami mogą być katechiści. Należy jednak zawsze podkreślać, że zadaniem katechistów nie jest wchodzenie w rolę osób wyświęconych, ale współdziałanie z nimi.

2. Obszary liturgicznej posługi katechisty we wspólnocie parafialnej

Zgodnie ze wskazaniami zawartymi w *Antiquum ministerium* posługa katechisty nie jest związana w bezpośredni sposób ze sprawowaniem liturgii. Jak mówią dokumenty Kościoła, pierwszym obszarem posługiwania katechisty jest przepowiadanie i formacja wiary. Jednak w obszarze tym można umieścić także pewne zadania liturgiczne i organizacyjne, związane z codziennym życiem wspólnoty parafialnej. Jakkolwiek w dokumentach kościelnych dotyczących posługi katechisty zaznaczono, że niektóre z tych zadań są wypełniane pod nieobecność kapłana bądź diakona, to jednak część z nich wchodzi w zakres zadań istniejących już wcześniej posług, tj. akolity czy lektora. Dlatego też należy sprecyzować zakres posługi katechisty w odniesieniu do posługi lektorów, akolitów czy stałych diakonów. Jak zauważa ks. M. Polak, przyznanie względnie szerokich kompetencji pastoralnych świeckim katechistom jest kolejnym krokiem papieża Franciszka zmierzającym do odklerykalizowania życia współczesnego Kościoła¹³.

¹² <https://misyjne.pl/jest-juz-obrzed-ustanowienia-poslugi-katechety-kto-moze-ja-otrzymac/>.

¹³ Mieczysław Polak. 2023. „Posługa katechisty w świetle Listu apostoelskiego *Antiquum ministerium* papieża Franciszka”. *Studia Warmińskie* 23: 239–253.

Ważnym obszarem liturgicznej posługi katechisty są zadania związane z różnymi formami przepowiadania słowa Bożego. Zastanawiając się nad zakresem posługi katechisty w tym obszarze, ks. prof. S. Dyk stwierdza, że jeśli katechiści zostaliby uznani za przepowiadających, wówczas by mogli na sposób stały, oficjalny i publiczny realizować wiele form przepowiadania. Tak więc stawaliby się aktywnym podmiotem przepowiadania w ramach misji ludowych czy w dziele nowej ewangelizacji, dla którego najbardziej właściwym typem jest kerygmat w sensie ścisłym; mogliby należeć do zespołu prowadzącego rekolekcje, głosząc różnego rodzaju kazania lub realizując „nowe” lub „inne formy” przepowiadania, jednak z wyłączeniem homilii. Ich zaangażowanie dotyczyłoby podejmowania formacji wiary poprzez głoszenie kazań katechizmowych czy prowadzenie katechez sakramentalnych, zwłaszcza w czasie przygotowania do przyjęcia sakramentów inicjacji. Przekazywanie wiary mogłoby się dokonywać w czasie spotkań formacyjnych z młodymi. Katechiści przepowiadaliby w ramach różnego rodzaju nabożeństw czy spotkań modlitewnych. Mogliby głosić konferencje apologetyczne, które uzasadniają wiarę we współczesnej „globalizacyjnej kulturze”¹⁴.

Już papież Paweł VI w adhortacji *Evangelii nuntiandi*¹⁵ przypomniał, że w Kościele pierwotnym znane były posługi świeckich związane z różnymi formami głoszenia słowa Bożego. Papież nawet stwierdził, że warto je przywrócić we współczesnym Kościele, np. „katechistów, przewodników nabożeństw, kierowników śpiewu, chrześcijan oddanych głoszeniu Słowa Bożego albo służeniu braciom potrzebującym, przełożonych małych wspólnot, animatorów apostoelskich i innych tego rodzaju. Są one jak najbardziej korzystne w zakładaniu Kościoła, ożywianiu go i powiększaniu, a także mogą sprawić, że będzie on bardziej promieniował wokoło i dotrze do tych, którzy stoją z daleka” (nr 73). Również papież Jan Paweł II, nawiązując do adhortacji *Evangelii nuntiandi*, w posynodalnej adhortacji *Christifideles laici*¹⁶ stwierdza, że „świeccy mogą spełniać rozmaite posługi, urzędy i funkcje, przysługujące im w obrębie liturgii, przekazywania wiary i wewnątrz pasterskich struktur Kościoła, czyniąc to w zgodzie ze swym specyficznym świeckim powołaniem, które różni się od powołania do posługi urzędowej” (nr 23). Natomiast Kodeks prawa kanonicznego mówi, że „z braku szafarzy, także świeccy, chociażby nie byli lektorami lub akolitami, mogą wykonywać pewne obowiązki w ich zastępstwie, mianowicie: posługę

¹⁴ Stanisław Dyk. 2022. „Udział świeckich w dziele ewangelizacji. Inspiracje Franciszka”. *Polonia Sacra* 26: 47.

¹⁵ Paweł VI. 1975. Adhortacja apostoelska *Evangelii nuntiandi*. O ewangelizacji w świecie współczesnym.

¹⁶ Jan Paweł II. 1988. Posynodalna Adhortacja apostoelska *Christifideles laici*. O powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie.

słowa, przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu, a także rozdzielać Komunię świętą, zgodnie z przepisami prawa” (KPK, kan. 230 § 3).

Nowe inicjatywy związane z różnymi formami przepowiadania słowa Bożego przez ludzi świeckich podjął papież Franciszek. W motu proprio *Spiritus Domini* papież zmienił brzmienie pierwszego paragrafu kan. 230. Zamiast „mężczyźni świeccy” został wprowadzony termin „osoby świeckie”. Po tej zmianie wspomniany paragraf brzmi następująco: „Świeccy, mający wiek i przymioty ustalone dekretem konferencji biskupów, mogą być na stałe przyjęci, przepisany obrzęd liturgicznym, do posługi lektora i akolity; otrzymanie tych posług nie daje im jednak prawa do utrzymania czy wynagrodzenia ze strony Kościoła” (KPK, kan. 230 § 1)¹⁷. Uzasadniając tę decyzję w dokumencie, papież napisał: „Przyjmując te zalecenia, osiągnięto w ostatnich latach rozwój doktrynalny, który pokazał, w jaki sposób określone posługi ustanowione przez Kościół mają za podstawę wspólną kondycję człowieka ochrzczonego i królewskie kapłaństwo otrzymane w sakramencie chrztu; są one zasadniczo różne od posługi święceń, którą otrzymuje się w sakramencie święceń. Również ugruntowana praktyka w Kościele łacińskim istotnie potwierdziła, że takie świeckie posługi, opierając się na sakramencie chrztu, mogą być powierzane wszystkim zdatnym wiernym, zarówno mężczyznom, jak i kobietom, zgodnie z tym, co zostało już domyślnie przewidziane w kanonie 230 § 2”¹⁸. W związku ze zmianą zapisu w Kodeksie prawa kanonicznego Komisja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski na zebraniu roboczym 23 lutego 2021 r. podjęła dyskusję nad projektem instrukcji dotyczącej tych posług przez mężczyzn i kobiety. Podjęcie debaty nad tą kwestią jest odpowiedzią na zmiany wprowadzone przez papieża Franciszka¹⁹.

Jak zauważa ks. D. Brzeziński, zarówno lektorat, jak i akolitat obecnie mogą być zarówno „stopniami” do święceń prezbiteratu, jak i samodzielnymi posługami. Wprowadzenie ich jako samodzielnych posług także dla kobiet może przyczynić się do ubogacenia liturgii i do pełniejszego ukazania jej istoty, do ożywienia duszpasterstwa i do zdynamizowania wszechstronnej działalności Kościoła, zwłaszcza w jego podstawowych strukturach, jakimi są wspólnoty parafialne, choć potrzeba tutaj niezwyklej roztropności duszpasterskiej²⁰.

¹⁷ Franciszek. 2010. „Motu proprio *Spiritus Domini*”. Anamnesis 105 (2): 16.

¹⁸ Franciszek. 2010. „Motu proprio *Spiritus Domini*”.

¹⁹ Waldemar Bartocha. 2022. „Prawno-liturgiczne konsekwencje zmiany brzmienia kan. 230 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Geneza dopuszczenia kobiet do podjęcia na stałe posługi lektoratu i akolitytu w świetle motu proprio *Spiritus Domini*”. Liturgia Sacra 60 (2): 64.

²⁰ Daniel Brzeziński. 2022. „Czy istnieją granice liturgicznej posługi kobiety?”. Liturgia Sacra 60 (2): 23.

Zmiana w posłudze osób świeckich, jaką dokonał papież Franciszek, sprawiła, że obecnie na stałe posługę lektorów i akolitów mogą pełnić kobiety. Tak więc kobiety mogą być na stałe ustanowione przez biskupa do posług liturgicznych: przygotowywania ołtarza, naczyń liturgicznych, dokonywania ich puryfikacji po komunii; wystawiania i chowania Najświętszego Sakramentu, ale bez udzielania błogosławieństwa; zanoszenia Najświętszego Sakramentu do chorych. Podczas Mszy św. może nieść krzyż procesyjny, podawać księgi kapłanowi i diakonowi; pod nieobecność diakona może rozkładać na ołtarzu korporał, puryfikaterz, kielich i mszał, a także pomagać kapłanowi podczas przyjmowania darów przynoszonych w procesji z darami²¹.

Natomiast przed katechistą Franciszek stawia wiele zadań w szeroko pojętej posłudze słowa. Należy do nich „pierwsze głoszenie”, czyli głoszenie kerygmaticzne albo misyjne, skierowane głównie do osób, które nie słyszały Dobrej Nowiny Jezusa Chrystusa, bądź też do ochrzczonych, którzy z czasem stracili więź z Kościołem. Zadaniem katechistów jest też przepowiadanie mistagogiczne, przygotowujące do przyjęcia sakramentów, zwłaszcza inicjacji chrześcijańskiej. I wreszcie do zadań katechistów należy przepowiadanie didaskaliczne, katechetyczne albo też formacja stała tych, którzy uwierzyli i pragną wzrostu w wierze.

Papież Franciszek postawił mocny akcent na zaangażowaniu świeckich w realizację prorockiej funkcji Kościoła, naznaczając przede wszystkim posługę katechisty. Na podstawie papieskiego listu ustanawiającego tę posługę trudno jednak zdefiniować, w jakiej formie ma być ona realizowana. Franciszek sprecyzowanie tej kwestii pozostawia konferencjom biskupów, wzywając je „do rozeznania, jakie mogą być nowe wyrazy trwania w wierności Słowu Pana, by umożliwić dotarcie Jego Ewangelii do każdego stworzenia” oraz do znalezienia „odpowiednich form [tej] służby”. Papież określa posługę katechisty mianem „duszpasterskiej posługi przekazywania wiary”. Spróbujmy dookreślić to stwierdzenie. Otóż wiadomo, że „przekazywanie wiary w Kościele” dokonuje się poprzez posługę słowa Bożego²².

Katechiści nie mogą głosić homilii podczas Mszy św., ale poza tym mogą współpracować z osobami wyświęconymi w głoszeniu misyjnym, które wprowadza w kerygmat; przepowiadać słowo Boże i nauczać w imieniu Kościoła, przygotowując chętnych w szczególności do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej; mogą też uczestniczyć w stałej formacji wiernych. Właściwym miejscem posługi katechistów jest parafia. Katechista jest więc włączany do grona współpracowni-

²¹ Henryk Sławiński. 2022. „Promocja wiernych świeckich do posługi słowa w Kościele”. *Polonia Sacra* 26: 65–66.

²² Stanisław Dyk. 2022. „Udział świeckich w dziele ewangelizacji. Inspiracje Franciszka”. *Polonia Sacra* 26: 42.

ków proboszcza²³. Szczególnie ważną rolę we wspólnocie parafialnej może odegrać katechista w liturgicznym przygotowaniu dzieci i ich rodzin do Pierwszej Komunii Świętej²⁴.

W swoim pontyfikacie papież Franciszek zwraca uwagę na sytuację krajów i społeczeństw, które jakby w sposób programowy „pustynnieją”, przestają być zaangażowane religijnie pomimo wielowiekowej tradycji chrześcijańskiej (por. EG 86–89), wyznają „duchowość dobrobytu” i „teologię pomyślności” (por. EG 90). Istnieje olbrzymia pokusa, by uciec od ludzi, którzy żyją i tworzą taką pustynię duchową, aby zamknąć się na tych, którzy stoją „po drugiej stronie barykady”. I to jest błędne myślenie, napomina nas papież, ponieważ każdy z nas jest posłany do drugiego człowieka i to tym bardziej, im dalej ten człowiek od Boga się oddalił (por. EG 88). Co więcej, to właśnie doświadczenie „pustyni” powoduje, że człowiek współczesny zaczyna szukać tego, co tak naprawdę jest mu niezbędne do życia. Jeśli my, chrześcijanie, zamkniemy się w złudnym cieple naszych własnych wspólnot, to człowiek błakający się na „pustyni” będzie miał małe szanse, żeby nas znaleźć, a przez nas – Jezusa. Papież kładzie olbrzymi nacisk na to, że „rozwiązanie nie polega nigdy na ucieczce od osobistej i angażującej relacji z Bogiem, która jednocześnie angażuje nas z innymi. (...) jedyna droga polega na spotkaniu się z innymi” (EG 91).

Nowy model duszpasterstwa to już nie tylko oczekiwanie na ludzi w kościele, zakrystii czy kancelarii, ale mądre i rozważne wyjście i szukanie tych, którzy „poginęli z domu Izraela” (Mt 10,6). W takim podejściu do głoszenia Ewangelii „chodzi o niesienie Ewangelii osobom, z którymi każdy ma do czynienia, zarówno tym najbliższym, jak i nieznanym” (EG 127). W tym przekazie nie ma mowy o stałych formach, precyzyjnych słowach, jednej receptce gotowej dla wszystkich. Nie ma takiej możliwości, żebyśmy głosili śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, nie spotykając się z Nim na co dzień i nie uznając w nim Boga żywego, Pana naszego życia (por. EG 264).

Nowa koncepcja pastoralna rozumie działalność zbawczą Boga nie jako wyłączenie przestrzenno-czasową interwencję dla zbawienia człowieka, lecz jako podstawowe, wspólne, aprioryczne, ale skuteczne powołanie wszystkich ludzi do życia wiecznego²⁵. W takiej koncepcji duszpasterskiej, w środowisku osób

²³ Henryk Sławiński. 2022. „Promocja wiernych świeckich do posługi słowa w Kościele”. *Polonia Sacra* 26: 70.

²⁴ Por. Stanisław Araszczyk. 2021. *Pierwsza Komunia Święta dziecka w rodzinie katolickiej*. Legnica: Diecezjalne Centrum Edukacyjne, 60–64.

²⁵ Por. Mieczysław Polak. 2013. Zarys koncepcji duszpasterstwa mistagogicznego. W *Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary*. Red. Wiesław Przygoda, Kazimierz Święs, 227. Lublin: Wydawnictwo Naukowe KUL.

ochrzczonych, które jednakże nie żyją zgodnie z wymogami chrztu świętego, wielkie znaczenie ma odpowiednia celebracja liturgii. Stąd też zaangażowanie katechistów w proces przygotowania do przyjęcia sakramentów świętych we wspólnocie parafialnej wydaje się być kolejnym obszarem liturgicznej posługi. Istotną cechą uczestnictwa osób przygotowujących się do przyjęcia sakramentów świętych jest poznanie ich celebracji liturgicznej oraz uświadomienie związku ich obecności na liturgii z uobecnionym misterium Chrystusa w liturgii. Taki model formacji, ukazany w ujęciu historiozbowczym, mocno osadzony w duchu soborowej odnowy liturgii i podkreślający jej eklezjalny wymiar, powinien należeć do istotnego kerygmatu współczesnego Kościoła. Dlatego konieczny jest wielki wysiłek formacyjny osób, które przygotowują się do przyjęcia sakramentów świętych. W formacji mającej na celu ułatwienie zrozumienia prawdziwego sensu liturgii Kościoła, a także odpowiednie pouczenie o obrzędach, ważną rolę mogą odegrać liturgiści. Ich posługa we wspólnocie parafialnej powinna być związana z intensywnie rozwijaną prawdziwą „mistagogią liturgiczną”. Katechista wówczas stałby się mistagogiem²⁶.

Mistagogiczne inspiracje dla duszpasterstwa wskazują najpierw na specyfikę tej formy aktywności kościelnej, która charakteryzuje się świadomością priorytetu łaski. Duszpasterskie działania inspirowane mistagogią zakładają uprzedniość Bożej inicjatywy wobec ludzkiej aktywności. Odwołują się także do przekonania o nieustannym dialogu Boga z człowiekiem, określanym jako dialog zbawienia²⁷. Dlatego też katechista może nauczyć osoby przygotowujące się do przyjęcia sakramentów świętych czerpania z obfitości Bożej łaski dla własnego uświęcenia, ale też dla właściwej postawy wobec konkretnego zgromadzenia liturgicznego. Ten osobisty charakter mistagogii liturgicznej, która wpisuje się w posługę katechisty, powoduje, że zdecydowanie dominuje ona nad innymi działaniami formacyjnymi, opartymi tylko na przekazie werbalnym. Słusznie więc można postulować, aby podejmowane przez katechistów działania duszpasterskie w środowisku osób ochrzczonych, które jednakże nie żyją zgodnie z wymogami chrztu świętego, zmierzały do uświadomienia tym osobom najgłębszych wymiarów uobecnienia Misterium Paschalnego w sakramentach, a także uczyły czynnego uczestnictwa w liturgii z udziałem wspólnoty. Papież Franciszek mówi wprost: „Radosna ewangelizacja staje się pięknem w liturgii pośród codziennej potrzeby pomnażania dobra. Kościół ewangelizuje i daje się ewangelizować przez piękno liturgii, która jest

²⁶ Por. Stanisław Araszczuk. 2012. „Mistagogia liturgiczna i jej korelacja z dokumentem *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*”. Wrocław: Wydawnictwo Papieskiego Wydziału Teologicznego, 48–54.

²⁷ Por. Mieczysław Polak. 2013. „Zarys koncepcji duszpasterstwa mistagogicznego”, 229.

także celebrowaniem ewangelizacyjnej działalności oraz źródłem dawania siebie ciągle na nowo” (EG 24).

Katechista będzie zatem musiał umieć uczynić z liturgii swoją przestrzeń życiową, aby wypełniająca się głoszona Dobra Nowina osiągnęła swoje pełne znaczenie. W środowisku osób, które nie znają Jezusa Chrystusa lub zawsze Go odrzucali, ważne są nie tylko możliwości duszpasterskie, ale również wartości znaczeniowe, którą niosą niektóre obrzędy. Począwszy od chrztu, a skończywszy na pogrzebie, wszyscy zdają sobie sprawę, jak wielki tkwi w nich potencjał do przekazu orędzia, które w przeciwnym razie nie zostałyby usłyszane. W ten sposób poprzez posługę katechistów papież Franciszek odpowiada na potrzeby naszych czasów, a jednocześnie odzyskuje same korzenie Kościoła. Każdy świecki ma misję niesienia radości Ewangelii na peryferie świata. Ich życie rodzinne i zawodowe, ich przyjaźnie i zainteresowania, ich wykształcenie i profesjonalizm pozwalają im zaangażować się w społeczeństwo, które tęskni za przesłaniem nadziei. Katechisci we wspólnocie parafialnej mogą stać się mistagogami, czyli przewodnikami wprowadzającymi wiernych w głębię misterium Chrystusa: w Jego życie, mękę i zmartwychwstanie, w przygotowaniu do przyjęcia sakramentów świętych. Jednak posługa katechisty w liturgicznym obszarze jego działań duszpasterskich we wspólnocie parafialnej nie powinna kończyć się wraz z udzieleniem sakramentów, lecz katechista powinien jeszcze zatroszczyć się o to, by ci, którzy przyjęli sakramenty, wiedli dalej życie odpowiednie do otrzymanego daru.

3. Nawrócenie duszpasterskie parafii

Wśród postulatów kierowanych dziś pod adresem posługi katechisty i organizacji duszpasterstwa w parafii, najważniejszym jest problem budzenia wiary. Jej istotę stanowi akt przyjęcia Jezusa Chrystusa za jedyne Pana i Zbawiciela dokonujący się w ewangelizacyjnym przepowiadaniu. W tym dziele posługa katechisty wydaje się być ważna, gdyż dotyczy ewangelizacji w parafii, która umożliwia urzeczywistnianie się Kościoła i jest pierwszym i koniecznym etapem budowania wspólnoty. Dlatego też pilną sprawą obecnego czasu jest realizowanie modelu duszpasterstwa ewangelizacyjnego, otwartego i poszukującego nowych, bardziej adekwatnych sposobów ewangelizacyjnego działania Kościoła oraz przebudowanie całej działalności duszpasterskiej w ten sposób, aby służyła formowaniu wspólnot życia chrześcijańskiego w ramach parafii. Taką propozycję nowego modelu duszpasterstwa w parafii przedstawił papież Franciszek w adhortacji *Ewangelii gaudium*, W dokumencie tym papież napisał: „Mam nadzieję, że wszystkie

wspólnoty znajdują sposób na podjęcie odpowiednich kroków, aby podążać drogą duszpasterskiego i misyjnego nawrócenia, które nie może pozostawić rzeczy w takim stanie, w jakim są. Obecnie nie potrzeba nam «zwyczajnego administrowania». Bądźmy we wszystkich regionach ziemi w «permanentnym stanie misji» (EG 25). W tym dziele ważne jest zaangażowanie odpowiednio przygotowanych ludzi świeckich. Katechiści we wspólnocie parafialnej mogą skutecznie podejmować dzieło ewangelizacji, by w ten sposób włączyć się do współodpowiedzialności za parafię i stojące przed nią zadania.

W perspektywie nawrócenia duszpasterskiego parafii ważne są słowa ks. A. Żądła, który stwierdza, analizując obecną sytuacją parafii: „Niewiele polskich parafii jest wspólnotami. (...) Przypominają one bardziej jednostki zarządzane przez proboszczów, instytucje dla zapewnienia społeczności katolickiej posług religijnych, niż autentyczne wspólnoty, ukazujące Kościół Chrystusowy i jego dzieło zbawcze. (...) Jeżeli duszpasterstwo parafialne ma mieć prawdziwie charakter misyjny, stanowiąc żywe odbicie misyjnego posłannictwa Kościoła, to nie może ono się troszczyć tylko o zachowanie wiary u tych, którzy już wierzą i wiarą żyją. Musi do wiary pobudzać, prowadzić do niej tych, którzy jej jeszcze nie mają albo już ją utracili”²⁸.

Mówiąc o nawróceniu duszpasterskim parafii, papież Franciszek mówi: „Parafia nie jest strukturą ułomną; właśnie dlatego, że ma wielką elastyczność, może przyjąć bardzo odrębne formy, wymagające otwarcia i misyjnej kreatywności ze strony duszpasterza i wspólnoty. Chociaż z pewnością nie jest jedyną instytucją ewangelizacyjną, jeśli zachowuje zdolność do reformowania się i stałego przystosowania, nadal będzie «samym Kościołem zamieszkującym pośród swych synów i córek». Zakłada to, że rzeczywiście utrzymuje kontakt z rodzinami i z życiem ludu, i nie staje się strukturą ociążałą, odseparowaną od ludzi albo grupą wybranych zapatrzonych w samych siebie. Parafia jest formą obecności Kościoła na terytorium, jest środowiskiem słuchania Słowa, wzrostu życia chrześcijańskiego, dialogu, przepowiadania, ofiarnej miłości, adoracji i celebracji. Dzięki całej swojej działalności parafia zachęca i formuje swoich członków, aby byli ludźmi zaangażowanymi w ewangelizację. Jest wspólnotą wspólnot, jest sanktuarium, gdzie spragnieni przychodzą i piją, by dalej kroczyć drogą, jest centrum stałego misyjnego posyłania. Musimy jednak przyznać, że wezwanie do rewizji i odnowy naszych parafii nie przyniosło jeszcze wystarczających owoców, aby były bliżej ludzi i stanowiły środowiska żywej komunii i uczestnictwa i ukierunkowały się całkowicie na misję» (EG 28).

²⁸ Por. Andrzej Żądło. 1999. „Parafia w trzecim tysiącleciu”, 69–75.

Kierunek odnowy wspólnoty parafialnej zaproponowany przez papieża Franciszka stawia przed duchowymi i świeckimi teraz wielkie zadanie. Słowa papieża dotyczące wizji parafii podlegającej nieustannemu nawróceniu duszpasterskiemu, odpowiadającej na wyzwania współczesności i docierającej z przesłaniem Ewangelii do wszystkich bez wyjątku ludzi, powinny być konsekwentnie wprowadzane w życie. Propozycją realizacji wskazań papieża jest instrukcja *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*. Dokument ten z pewnością może być ważną inspiracją w realizowaniu programu odnowy wspólnoty parafialnej, który zawarty jest w nauczaniu papieża Franciszka. Jak pisze ks. T. Wielebski, sercem nawrócenia duszpasterskiego parafii, które musi dotyczyć głoszenia słowa Bożego, życia sakramentalnego, świadectwa miłosierdzia i innych obszarów, ma być klucz misyjny. Parafia, prowadząc duszpasterstwo w duchu misyjnym, musi nieustannie i z kreatywnością odkrywać „nowe drogi i narzędzia” pozwalające jej na „bycie centrum promowania ewangelizacji”. Pozostaje ona nadal „niezastąpionym organizmem o pierwszorzędym znaczeniu w widzialnych strukturach Kościoła, będąc latarnią promieniującą światłem wiary, nadając sens i nadzieję życiu ludzi i rodzin”, formując ich do tego, „aby byli ludźmi zaangażowanymi w ewangelizację”²⁹.

W duszpasterskim nawróceniu parafii posługa świeckiego katechisty wydaje się być istotna. Dlatego też w wielu diecezjach Kościoła w Polsce powstały już szkoły katechistów³⁰. Konkretną odpowiedzią na postulaty zgłaszane podczas synodu diecezjalnego jest Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej, powołana do istnienia 15 maja 2010 r. przez ks. abp. Stanisława Gądeckiego – metropolitę poznańskiego³¹. Brakuje jednak pewnego ujednoczenia przygotowania ludzi świeckich do pełnienia tej posługi w Polsce. Można byłoby skorzystać z doświadczenia polskich misjonarzy pracujących z katechistami w różnych miejscach na świecie. Pozwoliłoby to na stworzenie instrukcji duszpasterskiej, która zawierałaby wskazania odnośnie do realizacji tej posługi w warunkach Kościoła w Polsce.

Historia ewangelizacji prowadzona przez Kościół na przestrzeni ostatnich dwóch tysięcy lat pokazuje w sposób ewidentny, jak bardzo była skuteczna działalność w niej

²⁹ Tomasz Wielebski. 2021. „Wokół Instrukcji *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*”. *Warszawskie Studia Pastoralne UKSW* 16 (1): 10.

³⁰ Diecezjalne Szkoły Katechistów są m.in. w diecezjach: siedleckiej, poznańskiej, warszawskiej, kieleckiej, ełckiej, kieleckiej, łódzkiej i gdańskiej. W diecezji kaliskiej szkoła ta nazywa się szkołą liderów parafialnych.

³¹ Anna Wieradzka. 2013. „Szkoła Katechistów jako odpowiedź na wezwanie Synodu Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008”. W *Zawsze z Tobą. Księga pamiątkowa ofiarowana Bp. Dzisławowi Fortuniakowi na 50-lecie kapłaństwa*. Red. Hadrys Jacek, 201–208. Poznań: Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

osób świeckich. Nie tylko biskupi, prezbiterzy oraz diakoni podjęli zadania związane z ewangelizacją, ale też wiele osób świeckich, mężczyzn i kobiet, poświęciło swoje życie dla głoszenia nauki Chrystusa, aby ta nauka była prawdziwym wsparciem dla życia każdej istoty ludzkiej. Jest to bowiem realizacja polecenia Chrystusa, aby Dobrą Nowinę głosić wszystkim narodom. W zmieniającej się sytuacji wspólnoty parafialnej we współczesnym świecie należy skorzystać z doświadczenia Kościoła w prowadzeniu dzieła ewangelizacji. W nawróceniu duszpasterskim parafii ważną pomocą mogą być katechiści. W zrozumieniu, czym jest posługa katechisty, bardzo ważne są doświadczenia prowadzonej ewangelizacji w krajach misyjnych.

O. prof. J. Różański OMI, znakomity polski misjolog, wiele swoich publikacji poświęcił sprawom misji i posłudze katechistów. Zauważył, że w młodych Kościołach środkowego Sudanu od lat sześćdziesiątych można zaobserwować wyraźną tendencję do tworzenia ośrodków szkolenia katechistów, organizowania kursów i specjalistycznych sesji, zarówno na szczeblu parafialnym, regionalnym, jak i diecezjalnym czy też nawet ogólnokrajowym. Był to ruch o wyraźnych cechach oddolnych, aczkolwiek znajdujący pełne poparcie biskupów³².

O. Różański OMI, opisując funkcjonowanie szkół katechistów nawiązał do sytuacji Kościoła w Afryce. Wspomnił, że do 1960 r. na terenie Republiki Środkowoafrykańskiej istniały zaledwie 4 szkoły katechistów, na terenie Czadu – 2, w północnym Kamerunie zaś nie istniał jeszcze żaden ośrodek zasługujący na miano „szkoły”. Formacja katechistów odbywała się najczęściej tak jak dawniej, czyli na sposób „mistrza i ucznia”. Bardzo często była to także formacja indywidualna. Od 1960 r. niezmiennie zauważyć można tendencję wzrostową we wszystkich diecezjach. W 2000 r. liczebność katechistów w poszczególnych krajach przedstawiała się następująco: Chad – 3251, północny Kamerun – 2912, Republika Środkowoafrykańska – 3010; razem – 9773 katechistów³³. Doświadczenie polskich misjonarzy pracujących z katechistami w krajach misyjnych może być źródłem inspiracji dla Kościoła w Polsce. W wielu diecezjach w Polsce powstają szkoły katechistów. Nasz kontynent staje się powoli terenem misyjnym, a Kościół w Afryce jest bardzo dynamiczny. Katechiści na terenach misyjnych aktywnie włączają się w celebrowanie liturgii. Dlatego też sugestie papieża Franciszka odnośnie do posługi katechisty są ważne. Kościół ma obowiązek ewangelizować, głosić orędzie zbawienia ludziom, którzy dotychczas nie znają Jezusa Chrystusa. Ten obowiązek wpisuje się w posługę katechisty.

³² Jarosław Różański. 2004. *Inkulturacja Kościoła wśród ludów Środkowego Sudanu*. Poznań: Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 199.

³³ Różański. 2004. *Inkulturacja Kościoła wśród ludów Środkowego Sudanu*, 200.

Posługa katechisty w nawróceniu duszpasterskim parafii może stać się narzędziem ułatwiającym przejście od duszpasterstwa zachowawczego do duszpasterstwa misyjnego, nie ograniczając się do postawy zachowania istniejącego stanu rzeczy, ale angażując się odważnie, aby odpowiedzieć na obecne wyzwania ewangelizacji i pomagając wspólnotom parafialnym do przyjęcia nowych wyzwań duszpasterskich. W sytuacji zmniejszającej się liczby kapłanów pracujących we wspólnotach parafialnych jedyną propozycją nie musi być łączenie parafii, ale można skorzystać z doświadczenia misyjnego. Jest to olbrzymi, często niewykorzystany właściwie potencjał. Perspektywa liturgiczna posługi katechisty we wspólnocie parafialnej wydaje się inspiracją dla odpowiedzialnych za przyszłość Kościoła w Polsce. Zadaniem katechistów ma być współpraca z kapłanami, którzy są ustanowieni, aby doprowadzić powierzonych sobie wiernych do zbawienia. Papież Franciszek przypomniał, że „posługa ta jest stałą służbą na rzecz Kościoła lokalnego, według potrzeb duszpasterskich rozeznanych przez ordynariusza miejsca, ale wykonywaną na sposób świecki, zgodnie z samą naturą tejże posługi. Dobrze jest, aby do ustanowionej posługi katechisty byli powoływani mężczyźni i kobiety o głębokiej wierze i dojrzałości ludzkiej, by brali czynny udział w życiu wspólnoty chrześcijańskiej, byli zdolni do przyjmowania innych, do szczodrości i życia w komunii braterskiej, by otrzymywali należną formację biblijną, teologiczną, duszpasterską i pedagogiczną, aby byli uważnymi głosicielami prawdy wiary oraz by mieli już wcześniejsze doświadczenie katechezy” (AMin 8).

Coraz częściej we wspólnotach parafialnych będzie taka sytuacja, że zabraknie diakona lub kapłana. Wtedy katechista może przewodniczyć modlitwie wspólnotowej, w szczególności w niedzielę pod nieobecność tych, którzy przyjęli święcenia. Katechista może także posługiwać chorym, przewodzić obrzędowi pogrzebowemu, formować innych katechistów, koordynować inicjatywy duszpasterskie, zwłaszcza pomoc ubogim. Przyznanie nowych kompetencji pastoralnych świeckim katechistom jest kolejnym krokiem papieża Franciszka zmierzającym do odnowy wspólnoty parafialnej.

Zakończenie

Papież Franciszek, ustanawiając posługę katechisty, nawiązał do tradycji Kościoła, w której osoby świeckie od samego początku angażowały się w działalność ewangelizacyjną. Działalność ta pokazuje w sposób ewidentny, jak bardzo była skuteczna misja katechistów. W dyskusji nad posługą katechistów w duszpasterstwie parafialnym w uwarunkowaniach Kościoła w Polsce ważne jest określenie

zakresu tej posługi. Główna teza niniejszego artykułu, że posługa katechisty jest integralną częścią prowadzonej we wspólnocie parafialnej ewangelizacji, została, moim zdaniem, udokumentowana. Posługa ta może przyczynić się do realizacji nowego modelu duszpasterstwa parafialnego w sytuacji kryzysu powołań kapłańskich. Wiąże się z tym postulat duszpasterstwa ewangelizacyjno-katechumenalnego we wspólnocie parafialnej, w którym ważną rolę mogą pełnić katechiści. Niewątpliwie Kościół w Polsce może obficie czerpać z doświadczenia polskich misjonarzy w organizowaniu szkół katechistów i formacji katechistów w poszczególnych diecezjach. W świetle niniejszego przedłożenia wydaje się, że wprowadzenie posługi katechisty wychodzi naprzeciw oczekiwaniom Kościoła związanym nie tylko z katechezą dorosłych i z odpowiedzialnym prowadzeniem nowej ewangelizacji, ale także z liturgiczną formacją osób świeckich.

Bibliografia:

- Araszczuk Stanisław. 2012. *Mistagogia liturgiczna i jej korelacja z dokumentem „Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce”*. Wrocław: Wydawnictwo Papieskiego Wydziału Teologicznego.
- Araszczuk Stanisław. 2021. *Pierwsza Komunia Święta dziecka w rodzinie katolickiej*. Legnica: Diecezjalne Centrum Edukacyjne.
- Bartocha Waldemar. 2022. „Prawno-liturgiczne konsekwencje zmiany brzmienia kan. 230 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Geneza dopuszczenia kobiet do podjęcia na stałe posługi lektoratu i akolitu w świetle motu proprio *Spiritus Domini*”. *Liturgia Sacra* 60 (2): 55–74.
- Biela Bogdan. 2014. *Pastoralne nawrócenie w teorii i praktyce parafialnej*. Katowice: Wydawnictwo Emmanuel.
- Biela Bogdan. 2008. „Odnowa wspólnoty parafialnej w programowaniu duszpasterskim”. *Teologia Praktyczna* 9: 105.
- Biela Bogdan. 2003. „Czynić Kościół domem – ku holistycznej wizji urzeczywistniania wspólnoty parafialnej”. W *Teologia w służbie społeczności górnośląskiej*. Red. Magdalena Kubista-Wróbel, 13–27. Katowice: Wydawnictwo św. Jacka.
- Brzeziński Daniel. 2022. „Czy istnieją granice liturgicznej posługi kobiety?”. *Liturgia Sacra* 60 (2): 7–28.
- Dyk Stanisław. 2022. „Udział świeckich w dziele ewangelizacji. Inspiracje Franciszka”. *Polonia Sacra* 26: 47.
- Franciszek. 2014. *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium*. Wrocław: TUM.

- Franciszek. 2021. List Apostolski *Antiquum ministerium* (10.05.2021). https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20210510_antiquum-ministerium.pdf.
- Franciszek. 2010. „Motu proprio *Spiritus Domini*”. *Anamnesis* 105 (2): 16.
- Filipiuk Łukasz. 2023. „Sprawozdanie z II Kongresu Teologii Praktycznej «Parafia jutra» (Licheń Sanktuarium Matki Bożej Licheńskiej Bolesnej Królowej Polski, 18–21 września 2023 roku)”. *Symposium* 45 (2): 159–166.
- Gardocki Dariusz. 2019. „Misja Kościoła – niezwykła zwykłość nauczania papieża Franciszka”. *Poznańskie Studia Teologiczne* 34: 107–129.
- Jan Paweł II. 1988. Posynodalna Adhortacja apostolska *Christifideles laici*. O powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie.
- Kulbacki Piotr. 2020. „Parafia według eklezjologii Vaticanum II”. *Łódzkie Studia Teologiczne* 29 (2): 27–44.
- Nowak Mieczysław, Grendus Mirosław. 2023. *Parafia w ciągłej odnowie. Kto, dlaczego i jak powinien ją prowadzić?* Warszawa: Rubicon Jarosław Zych.
- Paweł VI. 1975. Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*. O ewangelizacji w świecie współczesnym.
- Polak Mieczysław. 2007. *Parafia dzisiaj. Podstawy i kierunki duszpasterskiej odnowy*. Poznań: Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 34–58.
- Polak Mieczysław. 2023. „Posługa katechisty w świetle Listu apostolskiego *Antiquum ministerium* papieża Franciszka”. *Studia Warmińskie* 23: 239–253.
- Polak Mieczysław. 2013. „Zarys koncepcji duszpasterstwa mistagogicznego”. W *Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary*. Red. Wiesław Przygoda, Kazimierz Świąć, 217–242. Lublin: Wydawnictwo Naukowe KUL.
- Różański Jarosław. 2004. *Inkulturacja Kościoła wśród ludów Środkowego Sudanu*. Poznań: Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Sławiński Henryk. 2022. „Promocja wiernych świeckich do posługi słowa w Kościele”. *Polonia Sacra* 26: 53–74.
- Wielebski Tomasz. 2021. „Wokół Instrukcji *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*”. *Warszawskie Studia Pastoralne UKSW* 16 (1): 7–29.
- Wieradzka Anna. 2013. „Szkoła Katechistów jako odpowiedź na wezwanie Synodu Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008”. W *Zawsze z Tobą. Księga pamiątkowa ofiarowana Bp. Zdzisławowi Fortuniakowi na 50-lecie kapłaństwa*. Red. Hadryś Jacek, 201–208. Poznań: Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Żądło Andrzej. 2002. „Współczesne propozycje odnowy parafii”. W *Teologia pastoralna*. T. 2. Red. Ryszard Kamiński, 94–108. Lublin: Wydawnictwo Atla 2.
- Żądło Andrzej. 1999. *Parafia w trzecim tysiącleciu*. Kielce: Wydawnictwo Notus.
- Żądło Andrzej. 1994. *Jaka parafia na nasze czasy*. Kielce: Wydawnictwo Jedność.

STANISŁAW ARASZCZUK, prof. dr hab., prezbiter diecezji legnickiej, kierownik Katedry Liturgiki, Homiletyki i Kultury Muzycznej Kościoła Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu.

Autor wielu publikacji z zakresu liturgii i duszpasterstwa liturgicznego

E-mail: araszcuk@pwt.wroc.pl